

PRYS, NIE POLITICI, MOET HULPBRONNE ALLOKEER

DEUR

DR PHILIP THEUNISSEN

Suid-Afrika is tans besig om in hoogste rat te kom vir die algemene verkiesing wat voorlê. Baie partye stal hul ware tans uit en die ANC, as regerende party, loop en vertel dat hy die ekonomie deur middel van staatsingryping wil hervorm sodat hy welvaart vir al sy mense kan skep. Hy verklaar gevolglik in sy manifes dat dit radikale grondhervorming sal meebring en dat die eienaarskap van die ekonomie verbreed sal word. Gevolglik is die wysiging van Artikel 25 van die Grondwet om grond sonder te vergoeding te onteien en ook die nasionalisering van die Reserwe Bank bo-aan die ANC se lys om òeienaarskap van die ekonomie te verbreedö terwyl president Cyril Ramaphosa die wêreld rondvlieg om \$100 miljard se private beleggings na Suid-Afrika te lok. Hierdie onlogiese en kontrasterende verklarings op die vooraand van ñ verkiesing beklemtoon eintlik maar net dat die ANC, as regerende party, nie ñ idee het hoe om die land se hulpbronne op die mees effektiewe manier aan te wend nie maar eerder poog om stemme vir die verkiesing deur middel van onuitvoerbare populistiese beloftes te werf.

Kiesers wil voor verkiesings hoor wat hulle graag wil hoor en gevolglik vertel politici vir kiesers dan ook dit wat hulle graag wil hoor, al is dit ñ klomp leuens. Die rede hiervoor is dat politici een groot ambisie het en dit is om hulle invloed verby hulle regmatige perke te rek. Soos hulle opgang maak will hulle gedurig hulle invloed ook wyer laat strek. Daarom wil hulle graag die allokasie van ekonomiese hulpbronne ook by hulle invloedseer insluit. Dit is so dat goeie fiskale en monetêre regeringsbeleid wel ñ bydrae tot privaat besighede se sukses kan lewer maar verby ñ sekere punt rig regerings meer skade aan as wat hulle goed doen, veral as hulle direk betrokke in die ekonomie raak en nie net by beleid hou nie.

Regerings met ñ meer sosialistiese aanslag, soos die ANC, vertel juis vir kiesers en hulle vakbondvennote dat groot besighede soos Eskom, SAA, OBK, VBS en SABC aan die òmenseö behoort en dat om besigheid met die Guphtas en Bosasa te doen polities korrek is vanweë hulle betrokkeheid by die apartheidstryd. Gesamentlik lewer hierdie handvol staatsbeheerde en staatsbeïnvloede maatskappye tans egter dié grootste enkele bydrae tot inflasie, opgeblaaide pryse, onbetaalbare skuldvlakke, reddingsboeie, hoë belastings, swak diens en gevolglike ongelykhede in armoede van die òmenseö. Dit is dus roekeloos om enige beheer oor die allokasie van hulpbronne aan ñ regering te gee want:

- Dit is onwaarskynlik dat hy dit in die toekoms weer gaan teruggee;
- Hy juis altyd die primêre oorsaak van ñ ekonomiese krisis is;
- Sy ekonomiese ingryping gewoonlik net nuwer en groter probleme veroorsaak;
- Dit skep omvangryke geleenthede vir korrupsie en omkoperie;
- Uiteindelik raak die belastingbasis uitgeput as dit voortdurend die staat se mislukkings en oorspandering moet finansier.

Regerings oorlog in die wêreld maar baie beslis ook in Suid-Afrika kan dus nie hulpbronne ekonomies effektief allokêer nie, al wil hulle ook hoe graag. Regeringsinmenging is juis die probleem en meer inmenging gaan nie die probleem oplos nie.

Vrye mark

In 'n vrye ekonomie, waar die privaatsektor die hulpbronne allokêer, is daar vrye interaksie van markkragte waar elkeen ten doel het om sy eie belang te bevorder. Daarom word die besluit oor wát om te produseer deur die verbruiker bepaal terwyl die besluit oor hóé om dit te produseer deur die produsent bepaal word, mits beide in 'n omgewing funksioneer waar hulle vrylik besluite kan neem en vrylik inligting kan bekom om hulle besluite op te baseer. Dit lei daartoe dat verbruikers vrylik daardie produkte kan aankoop wat hulle belange eerste stel terwyl produsente vrylik daardie produkte kan produseer wat hulle belange eerste stel. Anders gestel, produsente moet dus die hulpbronne so winsgewend moontlik kan allokêer sodat hulle die produkte van die verbruikers se eerste keuse kan produseer. Dié produsente wat dit op die mees effektiewe manier kan doen sal in besigheid kan bly terwyl dié wat dit nie kan doen nie weldra daarmee sal ophou.

Prys is die fundamentele instrument wat deur beide die verbruiker én die produsent gebruik word om met mekaar oor hulle ekonomiese voorkeure te kommunikeer. Dit bepaal die vraag na 'n spesifieke produk en die produsent neem dit in aanmerking om dan 'n besluit rondom die allokasie van sy hulpbronne te neem. Prys is dus die onderliggende kontrak tussen die verbruiker en die produsent en daarom is daar verskeie voordele om die allokasie van hulpbronne aan die vrye mark oor te laat want:

- Hulpbronne word dan indirek volgens die behoeftes van die verbruiker aangewend;
- Die winsmotief dwing produsente om produksiekoste so laag as moontlik te hou en dus die hulpbronne so effektief moontlik aan te wend;
- Die winsmotief moedig innovasie aan en skep die geleentheid om verbeterde of vernuwendes produkte met dieselfde hulpbronne te produseer.

In 'n vrye mark kry die òmense ò dus wat hulle wil hê teen 'n prys waarteen die produsent dit kan produseer. Gevolglik verhoog die vrye mark ook voortdurend die koopkrag van die verbruikers terwyl dit in die proses ook hulle lewenskwaliteit verhoog.

Verwringing

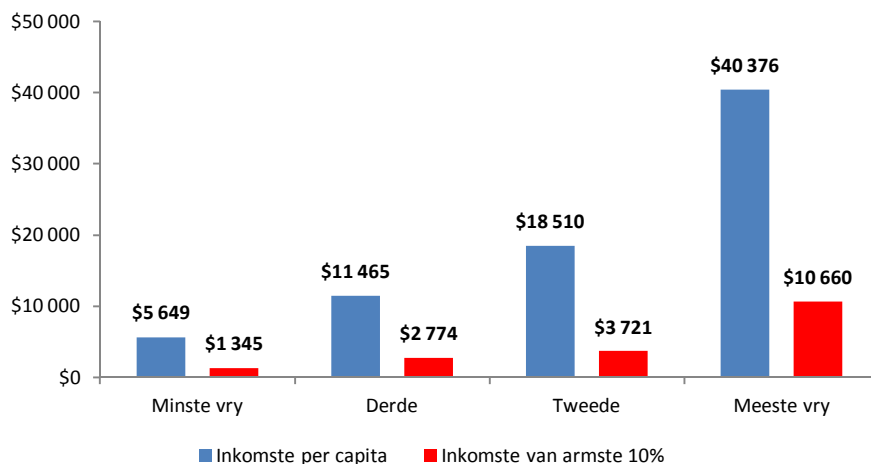
Waar die regering inmeng in die allokasie van hulpbronne word die ekonomie ontnem van prys se fundamentele rol. Regeringsbeheerde besighede is gevolglik nie in staat om met kompetender produkte in die mark deel te neem nie en kan ook nie sy produksiekoste tot binne 'n markverwante prys beperk nie terwyl hulle monopolistiese aard ook ander privaat besighede van die geleentheid ontnem om dieselfde produk te produseer. Omdat politici hierdie staatsbeheerde besighede se hulpbronne allokêer is opgeblaasde pryse, onbetaalbare skuldvlakke, reddingsboei, hoë belastings en swak diens dus die resultaat. Die verbruiker kan nie deur prys sy misnoë daarmee te kenne gee nie en is veronderstel om dit met sy kruisie by die stembus te doen maar hy word tydens die verkiesingsveldtog nogmaals met beloftes gedwing om nogmaals weer vir die politici te stem wat nogmaals die ekonomie se eienaarskap vir die òmense ò sal verbreed omdat dit is wat die groot meerderheid arm mense graag wil hoor.

Wie is die beste af?

Robert A Lawson, mede-outeur van die Economic Freedom of the World se jaarlikse verslae, voer aan dat dit met verloop van tyd uit hul navorsing al duideliker word dat die lewenstandaard in lande wat vryer ekonomiese stelsels het, aansienlik hoër is as dié van lande waar daar 'n groot mate van staatsinmenging is. Inligting uit 2018 se verslag toon in Grafiek 1 aan dat die per capita inkomste in lande wat die meeste

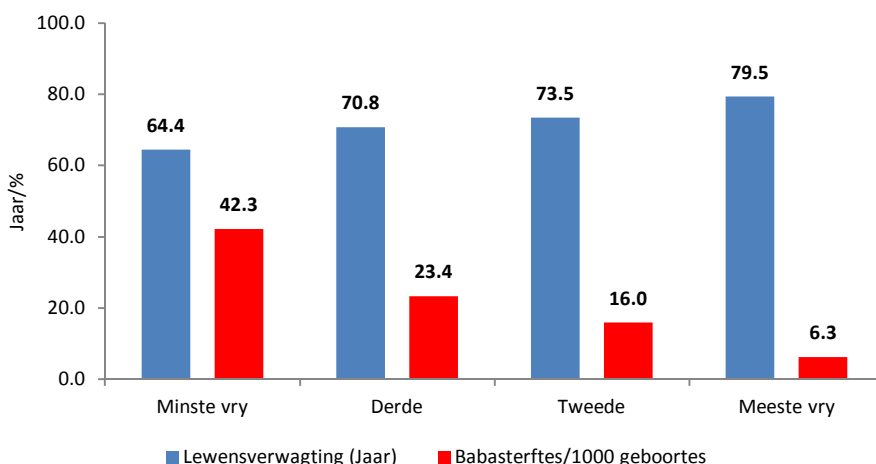
vry is gemiddeld \$40 376 per jaar beloop terwyl dit in lande wat die minste vry is gemiddeld \$5 649 per jaar beloop. Politici vertel ook dikwels vir die kiesers dat die vrye mark tot 'n groter gaping tussen ryk en arm lei maar Grafiek 1 toon aan dat die per capita inkomste van die armste 10% in die lande wat die meeste vry is gemiddeld \$10 660 per jaar beloop wat meer is as die gemiddelde per capita inkomste van \$5 649 per jaar van die totale bevolking van dié lande wat die minste vry is. In hierdie lande is die 10% armste mense se gemiddelde per capita inkomste \$1 345 per jaar.

GRAFIEK 1: EKONOMIESE VRYHEID EN PER CAPITA INKOMSTE

Grafiek 2 toon aan dat die lewensverwagting in die lande wat die meeste vry is gemiddeld 79.5 jaar is terwyl dit in die lande wat die minste vry is 64.4 jaar is. Daarmee saam is die aantal babasterftes/1000 geboortes in die lande wat die meeste vry is 6.3 teenoor die 42.3 van dié lande wat die minste vry is. Hierdie verskille is ooglopend in maklik vergelykbare lande soos Noord- vs Suid-Korea, Oos- vs Wes-Duitsland, Estonia vs Finland, Kubane in Florida vs Kubane in Kuba. In elk van hierdie gevalle is die inwoners in haas elke opsig beter af in die vrye ekonomieë as dié in die staatsbeheerde ekonomieë.

GRAFIEK 2: EKONOMIESE VRYHEID EN LEWENSDATA

Ter ondersteuning van dié argument toon die tabel aan dat Noord-Korea se oppervlakte 122 762 vierkante kilometer is teenoor die 99 313 van Suid-Korea. Hoewel Suid-Korea kleiner is, is sy Bruto Binnelandse Produk (BBP) veertig keer meer naamlik \$1.622 triljoen teenoor \$40 miljard terwyl dit jaarliks met 2.7% teenoor Noord-Korea se 0.8% groei. Suid-Korea se per capita BBP beloop gemiddeld \$32 400 teenoor die

\$1 800 van Noord-Korea. Noord-Korea spandeer 22.3% van sy BBP op militêre uitgawes teenoor Suid-Korea se 2.8%. Hierdie tendens is gewoonlik 'n aanduiding dat militêre kragte, en nie markkragte nie, die ekonomiese stelsel op die bevolking moet afdwing. Saam met Somalië en Afghanistan is Noord-Korea die mees korrupte land volgens die internasionale korrupsierangorde.

TABEL: EKONOMIESE AANWYSERS VAN NOORD- EN SUID-KOREA

	Noord-Korea	Suid-Korea
Oppervlakte (vierkante km)	122 762	99 313
Bevolking	25 miljoen	48 miljoen
Bruto Binnelandse Produk (\$)	40 miljard	1.622 triljoen
BBP - Reële groei	0.8%	2.7%
BBP - Per Capita	\$1 800	\$32 400
Lewensverwagting	69.2 jaar	79.3 jaar
Babasterftes/1000 geboortes	26.21	4.08
Korrupsie rangorde	174*	45
Uitvoere (\$)	4.7 miljard	552.6 miljard
Invoere (\$)	4 miljard	514.2 miljard
Militêre uitgawes as % van BBP	22.3%	2.8%

* Gesamentlik die swakste saam met Somalië en Afghanistan

Bron: www.theguardian.com

Resultate

Die regerende party maak die onteiening van grond een van sy hoekstene van die komende verkiesing en skep die illusie dat hy daardeur vir sy kiesers ekonomiese welvaart gaan skep. Daar is egter oorweldigende bewyse tot die teendeel van regerings se vermoë om welvaart te kan skep. Ekonomiese vryheid skep baie meer welvaart as wat enige regering vir sy bevolking kan skep omdat dit individue in staat stel om hulle eie ekonomiese besluite neem en aan hulle die geleentheid bied om hulle entrepreneurskap sonder enige beperkings te kan uitoefen. Al waarin regeringsbeheerde ekonomieë slaag is om 'n klein groepie gierige politici se invloed te beskerm en die geleentheid vir grootskaalse korrupsie te bevorder.

Vrye ekonomieë se welvaart kom nie toevallig tot stand nie. Dit is die resultaat van 'n bewustelike skepping van 'n omgewing waar individue self oor die allokasie van hulle hulpbronne kan besluit. Die hoofbestanddele om die voortspruitende ekonomiese welvaart mee te skep is vryheid van persoonlike keuse, vrywillige handeldryf, beskerming van persoonlike lewens en besittings en die weerhouding daarvan om ander se welvaart sonder vergoeding te gryp. Dit is slegs in so 'n omgewing wat privaat beleggers bereid sal wees om \$100 miljard te belê.

BETHLEHEM
Maart 2018

BRONNE:

Vorster, P. *The three principles of ethical capitalism*. The Ethics Institute monthly newsletter. 25 February 2019.

Nolutshungu, TA. *Economic growth and freedom the key ingredients for transformation*. Free Market Foundation. 27 November 2018.

Wadhwani, R. *Resource Allocation in a Free Market: Is it Better?* 14 July 2015

Economic Freedom of the World. *Annual Report 2018*.